Eduskunnan puolustusvaliokunta

Lausunto koskien valtioneuvoston puolustusselontekoa

Varusmiesliitto ry on suomalaisten varusmiesten ja siviilipalvelusmiesten valtakunnallinen edunvalvontajärjestö. Liitto on itsenäinen, puolustusvoimista erillään toimiva uskonnollisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumaton yhdistys, jonka tavoitteena on asevelvollisten sosiaalistaloudellisen ja oikeudellisen aseman kehittäminen, palvelusolosuhteiden parantaminen, koulutuksen aseman kehittäminen sekä turvallisuuspoliittisen tietoisuuden lisääminen.

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston puolustusselonteosta. Varusmiesliitto keskittyy lausunnossaan varusmiespalvelukseen ja erityisesti sen kytkeytymiseen siviilimaailmaan. Varusmiesliitolla ei asevelvollisten edunvalvontajärjestönä ole intressejä ottaa kantaa maatamme koskeviin uhkakuviin, eikä sen vaatimiin kokonaisturvallisuuden kysymyksiin tai asejärjestelmiin.

Valmiusyksiköt

Varusmiesliitto on jo aiemmin lausunut puolustusministeriölle pitävänsä valmiusyksiköiden perustamista perusteltuna. Kuitenkin olemme huolissamme varusmiesten valinnanvapaudesta, sillä Varusmiesliitto on saanut kentältä palautetta niin varusmiehiltä kuin puolustusvoimien henkilökunnalta, ettei vapaaehtoisia varusmiehiä valmiusyksikkökoulutukseen riitä. Varusmiehen oma tahto koulutukseen tulisi olla ensiarvoisen tärkeää, kun otetaan huomioon valmiusyksiköiden vaatimustaso ja se mihin koulutus sitouttaa.

Valmiusyksikkökoulutus tuleekin liiton mielestä brändätä samankaltaisesti, kuin muutkin 347 vuorokautta kestävät palvelusvaihtoehdot. Sotilaskuljettajan koulutuksesta saa siviiliin ammattipätevyyden kun johtajakoulutus tarjoaa tunnustettavaa kokemusta työelämään. Valmiusyksikössä suoritettavan palveluksen hyöty siviilielämään jää epäselväksi niin valmiusyksikköön hakeutuvalle varusmiehelle kuin siviiliyhteiskunnan toimijoille, kuten työnantajille.

Mikäli valmiusyksikkökoulutus lisää vuoden mittaisen palveluksen palvelevien varusmiesten määrää niin sen vaikutukset yksittäisen varusmiehen taloudelle on kompensoitava. Pidennetty palvelusaika lisää palveluksen taloudellista kuormittavuutta varusmiehelle. Kun yhä useampi varusmies palvelee kokonaisen vuoden mittaisen palveluksen on varusmiesten sosiaalietuuksien oltava sillä tasolla että varusmies ei joudu elämään säästöillään palveluksensa aikana. Tämä vaatii esimerkiksi sotilasavustuksen ulottamista kattamaan myös kotivakuutuksen, sekä ruokarahan maksamista viikonloppuvapaiden aikana varusmiehille.

Onkin kummallista että selonteossa ei käsitellä sanallakaan varusmiesten sosiaalitaloudellisia kysymyksiä, vaikka nämä kysymykset vaikuttavat elimellisesti järjestelmän toimintaan.

Maanpuolustusvähennys

Selonteko olettaa asevelvollisuuteen perustuvan maanpuolustuksen nauttivan suuren yleisön luottamusta hamaan tulevaisuuteen saakka eikä siinä ole nähty sellaisen tilanteen olevan mahdollinen jossa tämä perusratkaisu kyseenalaistettaisiin. Varusmiesliitto on sitoutunut asevelvollisuuteen puolustuksen kulmakivenä. Näkisimme kuitenkin mieluusti että valtio varautuu jo etukäteen sellaisiin tilanteisiin joissa asevelvollisuuden oikeutus haastetaan.

Nykyisellään suomalaisessa järjestelmässä ei ole kannustinta pysyä reservissä ja pitää itseään fyysisesti hyvässä kunnossa maanpuolustustehtäviä varten. Tähän haasteeseen vastaamiseksi Varusmiesliitto on laatinut lyhyen julkaisun reserviin sijoitetuille tarjottavasta verovähennysoikeudesta. Koemme että tämän kaltainen verovähennys oikein toteutettuna antaa symbolisen kiitoksen valmiudesta maanpuolustukseen ja käydyistä kertausharjoituksista sekä muusta maanpuolustustyöstä.

Nykyisellään asevelvollisuuden näkyvimmän osan, eli varusmiespalveluksen suorittaa vuosittain noin 22 000 nuorta miestä ja vapaaehtoista naista. Usein kuitenkin unohtuu, että asevelvollisuus jatkuu vielä vuosikymmeniä palveluksen jälkeenkin. Väärinkäsitys ei ole mikään yllätys, koska kertausharjoituksiin tulee kutsu vain harvalle ja vapaaehtoisesti reserviläistoimintaan lähtee sitäkin pienempi joukko. Maanpuolustusvähennys voisi oikein toteutettuna sitouttaa varusmiespalveluksen suorittaneen ajatukseen, että hänen velvollisuutensa ei maanpuolustuksen saralla ole vielä täytetty.

Kutsunnat osana asevelvollisuutta

Selonteko ottaa hienosti huomioon sen, että asevelvollisen erityisosaaminen tulisi ottaa huomioon jo kutsunnoissa. On kuitenkin muistettava että kutsuntaikäisenä harvalla nuorella on varusmiespalveluksessa hyödynnettävissä olevaa korkeaa erityisosaamista. Tilanne voi kuitenkin muuttua. Kutsuntojen ja varusmiespalveluksen aloittamisen välissä ehtii karttua merkittävää kokemusta, esimerkiksi korkeakoulutuksen muodossa. Kutsunnoissa onkin erityisosaamisen tunnistamisen lisäksi huolehdittava siitä että ennen palveluksen alkua osaamistaan kartuttava nuori osa hakeutua osaamistaan vastaaviin tehtäviin myös kutsuntojen jälkeen. Asevelvollisen motivaation ylläpito on ensiarvoisen tärkeää kaikille osapuolille. Sen ylläpito onnistuu osaamistasoa vastaaviin tehtäviin sijoittamalla.

Varusmiesliitto pitää erinomaisen hyvänä sitä, että selonteossa huomioitiin kutsuntojen kehittäminen digitaalisia informaatiopalveluja ja toimintatapoja hyödyntäen. Kutsuntojen sähköistäminen avaa asevelvolliselle nuorelle mahdollisuuksia tutustua varusmiespalvelukseen ja sen tarjoamiin koulutuksiin jo ennen kutsuntatilaisuutta. Kutsuntojen kehittämisessä tulisi ottaa huomioon mahdollisuudet poikkihallinnollliseen yhteistyöhön muiden tahojen kanssa, sillä kutsunnat ovat viimeisiä mahdollisuuksia saada nuori ikäluokka kartoitukseen. Esimerkiksi etsivän nuorisotyön läsnäolo kutsunnoissa antaa mahdollisuuden tavoittaa nuoria jotka ovat joutuneet yhteiskunnan turvaverkoston ulkopuolelle.

Selonteossa on huomioitu mainiosti naisten vapaaehtoisen asepalveluksen kehittämistarpeet. Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen edistäminen palveleekin järjestelmän kestävyyttä. Siksi palvelukseen hakeutumisen on oltava mahdollisimman jouhevaa. Keskeinen huomioitta jäänyt epäkohta on esimerkiksi

se, että palvelukseen halutessaan nainen joutuu itse kustantamaan terveystarkastuksen ennen kutsuntoja. Tämän tyyppiset hankalat ja maksulliset rakenteet eivät ole omiaan lisäämään vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutumisen suosiota.

Asevelvollisuuden hinta

Varusmiesliitto uskoo että kestävä keskustelu asevelvollisuuden tulevaisuudesta voi perustua ainoastaan faktatietoon ja vain avoin ja ratkaisuhakuinen asevelvollisuuskeskustelu varmistaa sen, että järjestelmän legitimiteetti säilyy vastaisuudessakin. Vaihtoehtoisia malleja toteuttaa maanpuolustuksen yksityiskohtia on tutkittava tasavertaisina mahdollisuuksina olemassaoleviin käytänteisiin nähden. Jotta voidaan toteuttaa kokonaistaloudellisesti tehokkain mahdollinen maanpuolustus niin käytettävissä on oltava kaikki mahdollinen tieto asevelvollisuuden aiheuttamista kokonaiskustannuksesta. Suomessa ei olla laskettu auki asevelvollisuuden hintaa yhteiskunnalle siten että laskelmissa oltaisiin otettu huomioon menetettyä työ- ja opiskeluaikaa.

Varusmiesliitto kokee että Puolustusselonteko olisi ollut hyvä paikka tämän vaihtoehtoiskustannuksen auki laskemiseen. Asevelvollisuuden todellisten kustannusten auki laskeminen antaa mahdollisuuden verrata Suomen puolustusmenoja muihin maihin. Lisäksi auki laskeminen antaa mahdollisuuden arvioida esimerkiksi palvelusaikojen pidentämisen ja mahdollisten eri palvelukseenastumisajankohtien taloudellista järkevyyttä. Varusmiesliiton mielestä piilokustannuksetkin huomioon ottaen Suomen maanpuolustus on perusratkaisuna kustannustehokkaalla tavalla toteutettu.

Infrastruktuuri

Varusmiesliitto haluaa muistuttaa rauhanajan puolustusinfrastruktuurin riittävän korkean laadun turvaamisesta. On kansallinen häpeä että osa kasarmeista ei täytä asuinrakennuksille asetettuja sisäilmavaatimuksia. Muistetaan että varusmies ei saa valita kasarmiaan. Sisäilmaongelmien aiheuttamat oireet vaivaavat varusmiehiä varsinkin palveluksen alkaessa, jolloin tulisi pystyä sisäistämään suuria määriä uutta informaatiota. Tämän tyyppiset täysin turhat terveydelle haitalliset epäkohdat ovat omiaan heikentämään asevelvollisuusjärjestelmän hyväksyttävyyttä suuren yleisön silmissä, sekä asevelvollisten maanpuolustustahtoa. Selonteossa tavoitellaan varuskuntaverkoston ylläpitoa rauhan ajan koulutustarpeiden edellyttämällä tasolla. Varusmiesliitto toivoo, että tuo taso tarkoittaa varusmiehille tervettä koulutus- ja majoitusympäristöä.